

برنامه درسی حوزه «فرهنگ و هنر» در پایه اول دوره اول متوسطه

مینو آیت‌اللهی

رئیس گروه درسی هنر

دفتر تألیف کتاب‌های درسی

پدیده‌هاست. درس هنر از طریق تربیت هنری درصدد ایجاد رشد و شکوفایی قابلیت‌ها و حساسیت‌های هنرمندانه دانش‌آموزان است و به آن‌ها یاد می‌دهد که چگونه ببینند، بشنوند، ارتباط برقرار سازند و در مسیر رشد و کمال حرکت کنند. آنچه در مباحث مربوط به تربیت هنری، علاوه بر ایجاد شرایط لازم برای رشد خلاقیت و تخیل کودکان مطرح می‌شود، آشنا کردن آن‌ها با شیوه‌های بیان و ابزار هنرمندانه، طراحی و اجرای هنری، کسب آگاهی از هنر و تاریخ آن، قدردانی از هنرمندان و آثار هنری و ارزشمند شمردن آن‌هاست.

تربیت هنری را به پنج موضوع کلی می‌توان تفکیک کرد که عبارت‌اند از:

۱. ارتباط با خلقت؛ ۲. زیبایی‌شناختی؛ ۳. تولید محصول هنری؛ ۴. آشنایی با میراث فرهنگی و تاریخ هنر ایران؛ ۵. نقد هنری.

برنامه درسی هنر پایه اول متوسطه در راستای انطباق با برنامه درسی ملی در قالب بسته آموزشی شکل گرفته است. این بسته شامل کتاب «فرهنگ و هنر» برای دانش‌آموزان، کتاب راهنمای معلم و سی‌دی معلم و دانش‌آموز است. در ادامه، اشاره‌ای کوتاه به ویژگی‌ها و مشخصات این برنامه خواهیم کرد.

۱. رویکرد این برنامه همان رویکرد فطرت‌گرایی برنامه درسی ملی است. این رویکرد با نگاهی جامع به انسان زمینه‌ساز رشد متعادل انسان در چهار عرصه ارتباط با خدا، خود، خلق و خلقت است.

رویکرد برنامه درسی هنر یا همان تربیت هنری نیز درصدد شکوفایی فطرت دانش‌آموزان از طریق ایجاد محیط آزاد برای تقویت حواس، تخیل، خلاقیت، ظرفیت‌های نهفته هوش و تفکر و افزایش حساسیت دانش‌آموزان نسبت به ویژگی‌ها و ابعاد زیباشناختی اشیا و

مباحث زیبایی‌شناختی، تولید آثار هنری، آشنایی با تاریخ هنر و نقد هنری از مهم‌ترین عناوین آموزش هنر از دوره ابتدایی تا دانشگاه هستند.

۲. اهداف برنامه هنر در پنج حوزه تفکر، علم، ایمان، عمل و اخلاق تهیه و تدوین شده است.

۳. طراحی فصل‌ها، درس‌ها و فعالیت‌های هنری در سه بخش تجویزی (اجباری)، نیمه‌تجویزی (انتخابی) و غیرتجویزی (اختیاری) شکل گرفته است. بخش تجویزی به فعالیت‌هایی اختصاص دارد که همه دانش‌آموزان در سراسر کشور باید آن‌ها را انجام دهند. فعالیت‌های نیمه تجویزی به فعالیت‌های انتخابی دانش‌آموزان اختصاص می‌یابد و بالاخره بخش غیرتجویزی به فعالیت‌هایی هنری اختصاص دارد که دانش‌آموزان بنا بر استعدادها، توانایی‌ها و نیازهای خود، امکانات فرهنگی، اجتماعی و آموزشی و نیز در صورت تمایل، می‌توانند آن‌ها را انجام دهند.

۴. با توجه به رویکرد و اهداف برنامه و برای آشنایی بیشتر دانش‌آموزان با تاریخ و میراث فرهنگی - هنری ایران و همچنین رشته‌های هنری مطرح در جامعه، این برنامه در پنج بخش هنرهای تجسمی، هنر خوش‌نویسی، هنرهای سنتی، هنر موسیقایی و هنر نمایشی شکل گرفته است؛ به این ترتیب که:

الف) در بخش هنرهای تجسمی دانش‌آموزان با طراحی، نقاشی و عکاسی آشنا خواهند شد. در این بخش، یادگیری طراحی به‌عنوان مادر هنرهای تجسمی ضروری است (فعالیت‌های تجویزی). اما دانش‌آموزان می‌توانند با توجه به علاقه و استعداد خود، از میان دو رشته هنری دیگر یکی را به دلخواه انتخاب کنند (فعالیت‌های نیمه‌تجویزی).

ب) بخش هنرهای سنتی شامل طراحی سنتی (نقش‌های هندسی، گره‌ها)، گلیم‌بافی و سفالگری است. از این بخش نیز لازم است دانش‌آموزان طراحی سنتی (فعالیت تجویزی) را بیاموزند. همچنین آن‌ها می‌توانند از بین هنرهای سنتی گلیم‌بافی و سفالگری، با توجه به نیازها و علاقه‌های خود یک رشته را انتخاب کنند (فعالیت نیمه‌تجویزی).

پ) هنرهای خوش‌نویسی، موسیقایی و نمایشی نیز از جمله فعالیت‌های هنری است که لازم است دانش‌آموزان با آن‌ها آشنا شوند (تجویزی).

۵. هر درس با اهدافی که در پایان آن درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود شروع می‌شود. بدیهی است این اهداف بیشتر به اهداف اولیه درس هنر اختصاص دارند و اهداف ثانویه - به دلیل اشتراک بین همه دروس - تکرار نشده‌اند. بعضی از اهداف عبارت‌اند از:

- درباره آفرینش‌های هنری خود و دوستانتان صحبت کنید.
- نیازها، استعدادها و توانایی‌های خود را بشناسید.

- از محیط اطراف خود درک درستی داشته باشید.
- کار گروهی انجام دهید.
- از حواس خود به‌درستی استفاده کنید.

۶. بدنه اصلی درس با «فکر کنید» شروع می‌شود. این قسمت به‌عنوان بخش برانگیزاننده و قسمتی که با طرح سوالات، دانش‌آموزان را به تفکر در مورد موضوع موردنظر وامی‌دارد، انگیزه لازم را برای شروع فعالیت در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد. پس از اینکه دانش‌آموزان به‌صورت گروهی یا فردی به سؤال موردنظر پاسخ دادند و برای شروع فعالیت هنری آمادگی لازم را کسب کردند، بخش اصلی درس آغاز می‌شود.

۷. فعالیت اصلی هر درس بنا بر رشته هنری متفاوت است. برای مثال، در بخش هنرهای تجسمی، بنا بر اهداف و موضوع درس، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود طراحی، نقاشی یا عکاسی کنند.

۸. در سراسر کتاب دانش‌آموز طراحی فعالیت‌ها به‌گونه‌ای است که دانش‌آموزان در فرایند انجام هر فعالیت، مفهوم مورد نظر را کشف یا با استفاده از خلاقیت خود مهارت‌های لازم را کسب کنند. در پاره‌ای از هنرها (همچون خوش‌نویسی و گلیم‌بافی) که بنا بر ماهیت آن‌ها شیوه یادگیری بیشتر استاد و شاگردی است، به ناچار از آموزش مستقیم نیز استفاده شده است. در این گونه از هنرها لازم است هنرآموز برای ایجاد خلاقیت و نوآوری در کار مراحل خاصی را طی کند که جز با انجام با فعالیت‌ها و تمرین‌های از پیش طراحی شده و پیوسته مقدور نیست.

۹. بخش خودارزیابی به انجام یک فعالیت عملی اختصاص دارد که همه اهداف، مفاهیم و مهارت‌هایی را دربر می‌گیرد که دانش‌آموزان باید در انتهای درس آموخته باشند. لذا آن‌ها در فرایند انجام این فعالیت که در قالب خودارزیابی مطرح شده است، با این مفهوم به‌طور عملی آشنا می‌شوند و می‌آموزند که چگونه میزان یادگیری خود را با توجه به اهدافی که در ابتدای هر درس آمده است، ارزشیابی کنند.

۱۰. بخش تجربه‌های بیشتر با توجه به تفاوت‌های فردی و اجتماعی دانش‌آموزان شکل گرفته است (غیرتجویزی). به‌عبارت دیگر، در این بخش دانش‌آموزان با تمرین‌ها و فعالیت‌های بیشتری آشنا خواهند شد که بنا بر نیازها، علاقه‌ها و امکانات محیط اجتماعی، آموزشی و فرهنگی خود از آن‌ها استفاده می‌کنند و یادگیری‌هایشان را عمق می‌بخشند.

